

Nerovnovážne vzťahy si vyžadujú legislatívnu reguláciu na úrovni celej EÚ

BRATISLAVA - Na európskej úrovni by sa malo legislatívne zakázať uplatňovanie nekalých obchodných praktík a zásadne zmeniť právna úprava ochrany hospodárskej súťaže tak, aby bolo regulované dominantné postavenie veľkých obchodných systémov na potravinovom trhu. To je základný výstup z medzinárodnej konferencie Potraviny a obchod - Food & Trade 2014, ktorú k otázkam nevyvážených obchodných vzťahov v potravinovom reťazci za účasti odborníkov z 8 krajín EÚ v stredu 13. mája 2014 zorganizovala v Bratislave Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora (SPPK) v súčinnosti s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom (EHSV).

„Už 14 rokov sa snažíme o nápravu dôsledkov nevyvážených obchodných vzťahov“, povedal predseda SPPK Milan Semančík. „Zatiaľ čo na začiatku sme boli v podstate na národnej i európskej úrovni osamotení, dnes sa situácia zásadne zmenila. Možno povedať, že spojencov máme v celej EÚ a snahy o úpravu pôsobenia obchodných reťazcov už neodsudzuje ani Európska komisia (EK). Obchodné systémy si však naďalej robia čo chcú, preto je nevyhnutné regulovať ich činnosť“.

Uznávanie organizácií výrobcov, opatrenia na kolektívne vyjednávanie, či možnosti členských štátov podporovať budovanie potravinových vertikál, to je len niekoľko príkladov, ktoré v súčasnosti umožňuje využívať európska legislatíva na dosahovanie väčšej vyváženosti vzťahov na trhu s potravinami. Povedal to podpredseda EK pre medziinštitucionálne vzťahy a administratívu Maroš Šefčovič. Upozornil tiež na činnosť fóra na vysokej úrovni pre potravinový reťazec. „Môžeme mať síce k týmto iniciatívam rôzne výhrady, ale je dobré sa do nich zapájať a využívať ich na ovplyvňovanie celkového diania“, uviedol. Priznal, že riešenie nerovnováhy v potravinovom reťazci trvá Komisii trochu dlho a naznačil, že by to mohla byť jedna z jej prioritných tém v novom zložení.

Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ľubomír Jahnátek pripomenul, že v minulosti sme 30 % produkcie vyvážali nad rámec svojej potravinovej sebestačnosti, zatiaľ čo teraz ju máme na úrovni 46 %. Veľmi nepriaznivá je podľa neho bilancia zahraničného obchodu s agropotravinárskymi komoditami, kde na spracované výrobky pripadá len 18 % nášho vývozu, zatiaľ čo do krajiny dovážame až 83 % nahraditeľných produktov. „Dominantné postavenie na našom trhu majú obchodné reťazce, prostredníctvom ktorých sa realizuje 87 % potravinárskeho tovaru“, zdôraznil Ľ. Jahnátek. Poznamenal tiež, že podiel domácich potravín na ich celkovom predaji na vnútornom trhu poklesol zo 72,2 % v roku 2002 na 49,1 % v roku 2012.

Pripomenul tiež, že jednou z príčin tohto nepriaznivého vývoja bol nástup obchodných reťazcov, ktoré podnikajú na úkor domácich výrobcov. Priklonil sa k názoru, že naozaj účinné riešenie je potrebné hľadať na úrovni celej EÚ s určitou mierou flexibility členských štátov. Maloobchodné tržby za potraviny v podmienkach Slovenska dlhodobo rastú, pričom neustále sa zvyšuje podiel obchodných reťazcov. Kým v roku 2003 dosiahli 1,664 mld. eur, z čoho na reťazce pripadlo 50,8 %, v roku 2012 to bolo už 3,478 mld. eur s 87,5-percentným podielom obchodných reťazcov.

„Uvedomujeme si, že legislatívna úprava nie je najefektívnejším ani systémovým riešením, ale zatiaľ sa ukazuje nevyhnutná“, uviedol prvý muž rezortu. „Jej cieľom nie je potláčať rozdiely v ekonomickej sile, ale zabrániť jej zneužívaniu v obchodných vzťahoch. Našou snahou je podporovať predovšetkým systémové opatrenia v oblasti účinných trhových nástrojov a efektívnej samoregulácie, ale vzhľadom na to, čo som už povedal, nemôžeme zabúdať ani na legislatívne nástroje“.

V súvislosti s jednotnou legislatívou EÚ informoval, že podľa predstáv Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV) SR by mala stanoviť záväzné princípy, postupy

a pravidiel pre všetky členské krajiny. Zároveň by im však mala ponechať primárnu zodpovednosť za potlačanie nekalých obchodných praktík a vytvoriť rámec pre spoluprácu ich kompetentných orgánov. Zameriavať by sa nemala len na eliminovanie neprimeraných podmienok, ale aj na podporu poctivých obchodných vzťahov. „Takýto záber európskej legislatívy by bol naozaj účinný“, prízvukoval L. Jahnátek.

Slovenský odborník na problematiku nevyvážených obchodných vzťahov v potravinovom reťazci v EHSV Igor Šarmír upozornil, že EK v Zelenej knihe o nekalých obchodných praktikách spochybnila existenciu reálnej zmluvnej slobody medzi obchodnými reťazcami a dodávateľmi potravín. To môže podľa neho prispieť k tomu, že sa na európskej úrovni budú hľadať naozaj účinné riešenia, hoci EK zatiaľ neurobila žiadny konkrétny záver. Dokument zdôrazňuje atmosféru strachu, v ktorej sa uzatvárajú kontrakty medzi obchodom a výrobcami potravín, na čo najviac doplácajú malé a stredné podniky.

Miroslav Koberna z Potravinárskej komory ČR informoval, že český zákon o významnej trhovej sile z roku 2009 zakazuje viaceré nekalé obchodné praktiky, ktoré poškodzujú dodávateľov. Patrí medzi ne napríklad neoprávnený prospech pre odberateľa, zmluvná nerovnováha, záväzok plnenia bez protihodnoty, neodôvodnené náhle prerušenie obchodného vzťahu, nedodržanie lehôt splatnosti, neexistencia písomných kontraktov a všeličo iné. Zo sumarizácie odpovedí na otázky v Zelenej knihe je podľa neho zrejmé, že európske a české pohľady na túto problematiku sa v podstate nelíšia.

„Zatiaľ vidíme, že došlo len k čiastočným zmenám v správaní obchodných reťazcov, ale nie k zásadnej zmene ich obchodnej politiky, ktorej inicializácia musí prísť z politickej a vládnej sféry“, zdôraznil M. Koberna. „Príklady z Veľkej Británie, Írska alebo Španielska potvrdzujú, že etické kódexy nevedú k splneniu týchto cieľov a na dosiahnutie väčšej vyváženosti vzťahov v potravinovom reťazci sa musia hľadať iné nástroje. V opačnom prípade sa bude upevňovať dominantné postavenie obchodných systémov na úkor ich dodávateľov“.

Paulo Gouveia z európskej mimovládnej organizácie COPA-COGECA poznamenal, že na dosiahnutie cieľov v potravinovej politike potrebuje EÚ spravodlivý, funkčný a transparentný potravinový reťazec. Globalizácia podľa neho vedie ku koncentrácii, ktorá však nemá rovnaké dimenzie vo všetkých článkoch potravinovej vertikály. Nerovnováha v nej ústi do nekalých a zneužívajúcich obchodných praktík, ktoré môžu zapríčiniť nežiaducu fragmentáciu vnútorného trhu.

S tým sa stotožnil aj Pedro Narro z EHSV, ktorý je zároveň zástupcom Vidieckej asociácie mladých poľnohospodárov v Španielsku. Podľa neho je dominancia obchodu v potravinovej vertikále príliš veľká, čo všetci zainteresovaní vedia už dlho. V tejto súvislosti kritizoval EK, že napriek desaťročným diskusiám a rôznym iniciatívam nebola schopná prijať žiadne konkrétne riešenie, hoci ju o to žiadali mnohé členské krajiny EÚ, európske inštitúcie i profesijné organizácie roľníkov a výrobcov potravín. „Tento stav sa jednoducho musí zmeniť“, zdôraznil P. Narro.

Stanislav Nemec, tlačový hovorca Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory